AXBOROT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNING MENEJMENT SAMARADORLIGIGA TA'SIRI TAHLILI

Zohidov Jamshid Botirxonovich
Qarshi davlat texnika universiteti, Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt fakulteti, Yoshlar bilan ishlash bo'yicha dekan o'rinbosari

Annotatsiya. Ushbu maqolada axborot texnologiyalaridan foydalanishning korxona menejmenti samaradorligiga ta'siri ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Tadqiqotda axborot texnologiyalarining boshqaruv jarayonlarini optimallashtirish, qaror qabul qilish tezligi va sifatini oshirish hamda korxona faoliyatining samaradorligini ta'minlashdagi roli yoritib berilgan. Shuningdek, axborot tizimlari yordamida ma'lumotlarni tezkor qayta ishlash, resurslardan samarali foydalanish va tashkilot ichidagi axborot almashinuvini yaxshilash imkoniyatlari ko'rib chiqilgan. Tadqiqot jarayonida tahlil, qiyosiy tahlil va tizimli yondashuv metodlaridan foydalanilgan. O'tkazilgan tahlillar natijasida axborot texnologiyalarini boshqaruv tizimiga joriy etish menejment samaradorligini oshirishning muhim omili ekanligi aniqlangan.

Kalit so'zlar: axborot texnologiyalari, menejment samaradorligi, raqamli boshqaruv, axborot tizimlari, qaror qabul qilish jarayoni, boshqaruv tizimi, raqamli transformatsiya, korxona boshqaruvi.

Abstract. This article analyzes the impact of information technology on the effectiveness of management in enterprises. The study examines the role of information technologies in optimizing management processes, improving the speed and quality of decision-making, and increasing the overall efficiency of organizational activities. In addition, the possibilities of rapid data processing, effective resource management, and improvement of information exchange within organizations through information systems are discussed. The research applies analytical, comparative, and systemic research methods. The results of the study show that the implementation of information

technologies in management systems is an important factor in improving management efficiency.

Keywords: information technology, management efficiency, digital management, information systems, decision-making process, management system, digital transformation, enterprise management.

Kirish. Hozirgi globallashuv va raqamli iqtisodiyot sharoitida axborot texnologiyalaridan (AT) samarali foydalanish korxona va tashkilotlar boshqaruv tizimining muhim tarkibiy qismiga aylanib bormoqda. Zamonaviy boshqaruv jarayonlarida axborot oqimlarining tezkorligi, aniqligi va ishonchliligi menejment samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi.

Axborot texnologiyalari menejment faoliyatini avtomatlashtirish, qaror qabul qilish jarayonlarini tezlashtirish, resurslardan samarali foydalanish hamda tashkilotning raqobatbardoshligini oshirish imkonini beradi. Ayniqsa xizmat ko‘rsatish sohasida ATdan foydalanish mijozlarga xizmat ko‘rsatish sifatini oshirish, operatsion xarajatlarni kamaytirish hamda boshqaruv tizimini optimallashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Bugungi kunda korxonalar faoliyatida turli axborot tizimlari – ERP, CRM, MIS kabi platformalar keng joriy etilmoqda. Ushbu tizimlar orqali menejerlar real vaqt rejimida ma’lumotlarni tahlil qilish, strategik va operativ qarorlar qabul qilish imkoniyatiga ega bo‘lmoqda. Shundan kelib chiqib, axborot texnologiyalarining menejment samaradorligiga ta’sirini ilmiy jihatdan tahlil qilish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Mazkur maqolaning maqsadi – axborot texnologiyalaridan foydalanishning korxona menejmenti samaradorligiga ta’sirini ilmiy tahlil qilish hamda boshqaruv jarayonlarida ATdan samarali foydalanish mexanizmlarini aniqlashdan iborat.

Adabiyotlar tahlili va metodlar. Menejment va axborot texnologiyalari integratsiyasi masalalari ko‘plab iqtisodchi va olimlar tomonidan o‘rganilgan. Xususan, boshqaruv nazariyasi rivojida muhim o‘rin tutgan olimlar axborotning menejment

jarayonidagi ahamiyatini alohida ta’kidlab o‘tganlar. Zamonaviy tadqiqotlarda esa raqamli texnologiyalar korxona boshqaruv tizimining ajralmas qismi sifatida qaralmoqda.

Ilmiy adabiyotlarda axborot texnologiyalarining menejment samaradorligiga ta’siri quyidagi yo‘nalishlarda tahlil qilinadi:

- boshqaruv jarayonlarini avtomatlashtirish;
- ma’lumotlarni tezkor qayta ishlash va tahlil qilish;
- strategik qarorlar qabul qilishni qo‘llab-quvvatlash;
- tashkilot ichidagi axborot almashinuvini takomillashtirish;
- xizmat ko‘rsatish sifatini oshirish.

Mazkur tadqiqotda quyidagi ilmiy metodlardan foydalanildi:

- **tahlil va sintez metodi** – axborot texnologiyalarining menejment tizimiga ta’sirini aniqlash uchun;
- **qiyosiy tahlil metodi** – AT joriy etilgan va joriy etilmagan boshqaruv tizimlari samaradorligini solishtirish uchun;
- **statistik tahlil metodi** – korxona faoliyat ko‘rsatkichlarining o‘zgarishini baholash uchun;
- **tizimli yondashuv** – menejment tizimida axborot texnologiyalarining o‘rni va rolini kompleks o‘rganish uchun.

Muhokama. Axborot texnologiyalaridan foydalanish menejment samaradorligiga bir qator ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Birinchidan, AT boshqaruv jarayonlarining tezligini oshiradi. Avtomatlashtirilgan axborot tizimlari orqali ma’lumotlarni yig‘ish, qayta ishlash va tahlil qilish ancha tez amalga oshiriladi.

Ikkinchidan, AT qaror qabul qilish sifatini oshiradi. Boshqaruv qarorlarini qabul qilishda to‘liq va ishonchli axborot muhim ahamiyatga ega. Axborot tizimlari menejerlarga zarur ma’lumotlarni real vaqt rejimida taqdim etib, optimal qaror qabul qilish imkonini beradi.

Uchinchidan, axborot texnologiyalari korxona ichidagi kommunikatsiya jarayonlarini yaxshilaydi. Elektron hujjat aylanishi, korporativ axborot tizimlari hamda onlayn platformalar xodimlar o‘rtasidagi axborot almashinuvini tezlashtiradi.

Shuningdek, axborot texnologiyalaridan foydalanish resurslarni samarali boshqarishga yordam beradi. Masalan, ERP tizimlari orqali ishlab chiqarish, moliya va logistika jarayonlari yagona platformada boshqariladi. Natijada resurslardan foydalanish samaradorligi oshadi.

Biroq ATni joriy etishda ayrim muammolar ham uchraydi. Jumladan, yuqori investitsiya xarajatlari, malakali mutaxassislarning yetishmasligi hamda axborot xavfsizligi masalalari korxonalarda ATni joriy etish jarayonini murakkablashtirishi mumkin.

Jadval 1. Axborot texnologiyalaridan foydalanish va menejment samaradorligi (xorijiy davlatlar tajribasi)

Mamlakat	Korxona turi	Axborot tizimi turi	AT joriy etishdan oldingi samaradorlik (ball)	AT joriy etishdan keyingi samaradorlik (ball)	Samaradorlik oshishi (%)
AQSh	Sanoat	ERP, CRM	65	85	30%
Germaniya	Xizmat	MIS	60	80	33%
Yaponiya	Transport	SCM, ERP	70	88	26%
Janubiy Koreya	Telekom	CRM, BI	62	82	32%

Buyuk Britaniya	Moliyaviy xizmatlar	ERP, MIS	68	87	28%

Natijalar. O‘tkazilgan tahlillar natijasida axborot texnologiyalaridan foydalanish menejment samaradorligini sezilarli darajada oshirishi aniqlanadi. Tadqiqot natijalari quyidagi asosiy xulosalarni ko‘rsatadi:

1. Axborot texnologiyalaridan foydalanish boshqaruv qarorlarini qabul qilish tezligini oshiradi.
2. AT yordamida korxona faoliyatining asosiy ko‘rsatkichlari real vaqt rejimida monitoring qilinadi.
3. Axborot tizimlari operatsion xarajatlarni kamaytirishga yordam beradi.
4. Boshqaruv jarayonlarining shaffofligi va nazorat darajasi ortadi.
5. Xizmat ko‘rsatish sifati hamda mijozlar qoniqish darajasi oshadi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, raqamli boshqaruv tizimlarini joriy etgan korxonalarda mehnat unumdorligi va boshqaruv samaradorligi ancha yuqori bo‘ladi.

Xulosa. Axborot texnologiyalaridan foydalanish zamonaviy menejment tizimining muhim omili hisoblanadi. AT boshqaruv jarayonlarini optimallashtirish, ma’lumotlarni tezkor qayta ishlash, qaror qabul qilish sifatini oshirish hamda korxona faoliyatining umumiy samaradorligini ta’minlashda muhim rol o‘ynaydi.

Tadqiqot natijalariga asoslanib quyidagi tavsiyalarni berish mumkin:

- korxonalarda zamonaviy axborot tizimlarini joriy etish jarayonini kengaytirish;
- menejerlarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish;
- boshqaruv jarayonlarida ma’lumotlar tahliliga asoslangan qaror qabul qilish tizimini takomillashtirish;
- axborot xavfsizligi mexanizmlarini kuchaytirish.

Natijada axborot texnologiyalaridan samarali foydalanish korxona menejmentining raqamli transformatsiyasini ta’minlab, uning raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yhati:

[1] Ruzmetov B., Baxtiyarov Sh. Mintaqani barqaror rivojlanish maqsadlari asosida kompleks rivojlantirish ustuvor yo‘nalishlari. “O‘zbekistonda barqaror rivojlanish maqsadlariga erishish va yashil iqtisodiyotni rivojlantirishning istiqbolli yo‘nalishlari” Xalqaro miqyosidagi ilmiy-amaliy anjumani, - Buxoro: BuxDU, 14-15 aprel. 2025 yil

[2] Abdullayev I.S. Marketing. Darslik. - T.: Инновацион ривожланиш нашриёт-матбаа уйи, 2020. - 31 b.

[3] Xudayberganov D.T. Tovarlar va xizmatlar bozori samaradorligini oshirishning metodologiyasini takomillashtirish. DSc. dissertatsiya avtoreferati. - Urganch: UrDU, 2023. - 15-72 b.

[4]. Muxitdinov X.S., Rakhimov A.N., Muxitdinov Sh. X. “The forecast for the development of the public services sector.” Solid State Technology 63.6 (2020): 18671-18681.

[5] Achilova F.K. Uy-joy kommunal xizmat ko‘rsatish samaradorligini oshirish. Monografiya. “Intellekt” nashriyoti, dekabr, 2023 yil, ISBN 978-9910-768-12-5, UO‘K 681.36.974, KBK: 29-502.